

Сільченко В. В., аспірант, кафедра МСТ, ХНУРЕ

Науковий керівник: **Вовк О.В.**, доц., к.т.н., доцент каф. МСТ

Харківський національний університет радіоелектроніки

СУЧАСНИЙ СТАН БРАЙЛІВСЬКОГО КНИГОВИДАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕХНОЛОГІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

The paper examines the current state of Braille book publishing in Ukraine, focusing on production technologies, economic constraints and recent developments in accessible publishing. Particular attention is paid to multimodal editions combining Braille, standard print, tactile graphics, QR codes and audio content. Previous experimental research and current Ukrainian publishing projects are analyzed to identify prospects for improving the accessibility and efficiency of Braille publishing.

Keywords: Braille publishing, accessible books, inclusive publishing, tactile graphics, multimedia, audiobooks, QR code, Ukraine.

Для людей із порушеннями зору книги шрифтом Брайля залишаються важливим засобом самостійного тактильного сприйняття текстової інформації. Водночас їх виробництво потребує спеціалізованого програмного забезпечення, обладнання та матеріалів, що ускладнює випуск невеликих накладів і підвищує собівартість видань [1-2].

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан брайлівського книговидання в Україні, визначити його технологічні й економічні проблеми та окреслити перспективи розвитку на основі актуальних українських проєктів.

У роботі [3] було досліджено технології виготовлення брайлівських книг і можливості їх доповнення аудіоконтентом. У межах експерименту було створено два варіанти аудіосупроводу дитячого видання «Квасько та Катруся»: професійно озвучений та автоматично сформований на основі розпізнавання

тексту. Експертне оцінювання показало перевагу першого варіанта за якістю звучання і сприйняттям матеріалу, тоді як автоматизований підхід мав перевагу за часом виготовлення та витратами.

Актуальні практичні проєкти 2025 року підтверджують доцільність подальшого поєднання різних каналів подання інформації. У межах проєкту «Книги шрифтом Брайля: я хочу і можу читати!» було надруковано 28 нових видань загальним накладом 1600 книг. 20 літературних творів створено у форматі Брайль + звичайний друк; книги доповнювалися рельєфними кольоровими ілюстраціями, текстовими описами та QR-кодами з доступом до аудіокнижок [4]. Отже, брайлівське видання поступово набуває ознак мультимодального продукту, у якому тактильний, візуальний та аудіальний контент взаємодоповнюють один одного. Практична реалізація такого підходу передбачає узгодження всіх компонентів видання ще на етапі проєктування та тестування готової продукції за участю цільових читачів для оцінювання її доступності й зручності користування.

Водночас економічні та організаційні проблеми залишаються суттєвим обмеженням розвитку галузі. На засіданні Держкомтелерадіо у травні 2026 року серед основних проблем названо замалий ринок збуту, невеликі тиражі, дороге спеціалізоване обладнання та відсутність системної державної підтримки [5]. Проте у 2025 році Держкомтелерадіо відзначав збільшення кількості українських видавництв, які готують і випускають книги шрифтом Брайля [6].

Позитивною тенденцією є також розширення доступних видань за межі суто брайлівського тексту. Проєкт «Невидимі сторінки» у 2026 році реалізується вже втретє; серед його аудиторій окремо зазначено ветеранів, які втратили зір унаслідок війни [7]. Це підсилює потребу не лише у збільшенні кількості брайлівських книг, а й у розвитку комплексних форматів доступу до літератури.

Таким чином, сучасний стан брайлівського книговидання в Україні можна визначити як поєднання технологічного розвитку та стійких економічних обмежень. Перспективним є поетапне впровадження автоматизованого перекладу в Брайль і синтезу мовлення з редакторською перевіркою, а також

QR-кодів, аудіосупроводу й текстових описів тактильної графіки. Професійне озвучення доцільно застосовувати для видань, де важливі виразність і якість сприйняття, поєднуючи його з автоматизованими інструментами для зменшення часу й витрат. Економічність можуть підвищити кооперація видавців і профільних установ, спільне використання обладнання та повторне використання цифрових матеріалів. Доступність слід забезпечувати також поширенням книг через бібліотеки, школи й профільні організації та програмами безоплатного або пільгового отримання. Такий підхід поєднує ефективність виробництва з потребами читачів.

Список використаної літератури

1. Чеботарьова М.Р., Сушкова А.С., Сільченко В.В., Чеботарьова І.Б. Особливості розробки книжок шрифтом Брайля з аудіосупроводженням // Поліграфічні, мультимедійні та web-технології. 2022. Т. 2. С. 113-115.
2. Сільченко В.В., Вовк О.В. Інтеграція мультимедійних технологій в електронних виданнях для підвищення інклюзивності поліграфічної продукції // Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті. 2026. Т. 2. С. 225-227.
3. Сільченко В.В. Особливості розробки книжок шрифтом Брайля з мультимедійними додатками // Поліграфічні, мультимедійні та web-технології у цифровому середовищі: монографія. Харків: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2026. Т. 2. С. 62-84. DOI: <https://doi.org/10.30837/PMW.2026.T2.062>.
4. Книги шрифтом Брайля: я хочу і можу читати! : фінальний звіт проєкту // dobro.ua. 2025. URL: https://dobro.ua/project/knigi_shriftom_brailia_ia_khochu_i_mozhu_chitati/docs/.
5. У Держкомтелерадіо обговорили проблеми і перспективи видання книг шрифтом Брайля // Державний комітет телебачення і радіомовлення України. URL: <https://comin.gov.ua/news/u-derzhkomteleradio-obhovoryly-problemy-i-perspektyvy-vydannia-knyh-shryftom-brailia>.
6. Шрифт Брайля руйнує бар'єри до знань та інформації // Державний комітет телебачення і радіомовлення України. URL: <https://comin.gov.ua/news/shryft-brailia-ruiniue-bariery-do-znan-ta-informatsii>.
7. Проєкт «Невидимі сторінки»: культура і література без бар'єрів // Державний комітет телебачення і радіомовлення України. URL: <https://comin.gov.ua/news/proiekt-nevydymi-storinky-kultura-i-literatura-bez-barieriv>.